

MICHAŁ PIENKOWSKI

Filmoteka Narodowa, Instytut Audiowizualny

Początki fonografii w Katowicach

Streszczenie

Autor przedstawia dzieje fonografii na Śląsku od 1907 roku, kiedy w Katowicach powstała wytwórnia płytowa Allegro-Record. Przywołuje najstarsze, dokonane na Śląsku, nagrania repertuaru polskiego oraz wspomina o wyjazdowych sesjach nagrań organizowanych przez koncerty międzynarodowe. Omawia funkcjonowanie przemysłu fonograficznego w dwudziestoleciu międzywojennym i po II wojnie światowej (w okresie wojny nagrania w Polsce nie powstawały), kończąc rozważania na 1957 roku, kiedy płyty szelakowe były już wypierane przez winylowe płyty długogrające.

Słowa kluczowe

Śląsk, Katowice, fonografia, płyta gramofonowa, wytwórnia płytowa

Początki fonografii na Śląsku sięgają pierwszych lat XX wieku. Już w 1904 roku niemiecka wytwórnia Grammophon dokonywała nagrań we Wrocławiu. Były to jednak nagrania repertuaru niemieckiego i żydowskiego, a więc mniej interesujące z polskiego punktu widzenia. Za początek polskiej fonografii na Śląsku należy uznać wytwórnię płytową Allegro-Record, działającą od 1907 roku w Katowicach. Początkowo zajmowała się sprzedażą części do gramofonów, szybko jednak do oferty weszły także płyty gramofonowe. Logo tej wytwórni stanowiły dwa amorki trzymające szarfę oraz ozdobną bordiurę z napisem „Allegro P. F. J.”. Były to inicjały założyciela i właściciela wytwórni, Paula F. Janotty. W ofercie tej marki można znaleźć dość różnorodny repertuar: piosenki, arie i duety operetkowe, skecze humorystyczne, pieśni ludowe czy koledy. Poza tym dostępne były także nagrania w języku niemieckim. W zależności od repertuaru, etykiety drukowane były w języku polskim lub niemieckim, zdarzały się także płyty z opisami dwujęzycznymi. Allegro-Record tłoczyła płyty pod własną marką, nie miała jednak swojego studia nagraniowego. Wydawała nagrania pochodzące z innych wytwórni, jak Beka, Lyrophon czy Janus, zarejestrowane w Warszawie i Poznaniu, a także zachodnie nagrania niemieckie. Wytwórnia działała do 1913 roku i choć nie produkowała własnych nagrań, była pierwszym przejawem polskiej fonografii w tym regionie.

Najstarsze nagrania repertuaru polskiego dokonane na Śląsku powstały w lipcu 1913 roku na Opolszczyźnie. Były to nagrania zarejestrowane przez niemieckiego nauczyciela Paula Schmidta w związku z działalnością Berlińskiego Archiwum Fonograficznego, zbierającego w formie nagrań przykłady regionalnej muzyki z całego świata. Nagrania te do niedawna pozostawały nieznane, dopiero w 2017 roku zostały wydane na płycie kompaktowej¹.

Nagrania Paula Schmidta powstały wyłącznie do celów dokumentalno-naukowych. Nigdy nie były planowane do publikacji. W dzisiejszych czasach fonografia kojarzy nam się przede wszystkim z nagraniami komercyjnymi, przeznaczonymi do sprzedaży, dlatego można się spierać, czy nagrania Schmidta zaliczają się do fonografii, czy też nie. Kiedy jednak mowa o tych prekursorskich czasach, z uwagi na unikatowość zapisów, za dorobek fonograficzny można uznać każdą próbę rejestracji dźwięku.

Kolejne śląskie nagrania powstały niedługo potem, w listopadzie 1913 roku w Katowicach. Tym razem były to już nagrania komercyjne. W tamtych czasach poza małymi lokalnymi firmami fonograficznymi istniały także wielkie międzynarodowe koncerty, mające całą sieć przedstawicielstw w różnych krajach. Do największych należały niemieckie Grammophon, Favorite i Beka, francuska Pathé czy amerykańska Columbia. Koncerty te realizowały nagrania w swoich głównych siedzibach oraz organizowały wyjazdowe sesje nagraniowe do różnych miast na terenie całej Europy (i nie tylko!). Nagrania zarejestrowane podczas takich sesji były odsyłane do centrali, tam trafiały na płyty gramofonowe, które z kolei były sprzedawane w krajach, gdzie powstały nagrania, a także w innych miejscach, gdzie mogły się cieszyć zainteresowaniem.

¹ *Polskie pieśni ludowe na Śląsku Opolskim przez Paula Schmidta w 1913 r. na fonograf zebrane.*

Pierwsza taka sesja na ziemiach polskich została zorganizowana w kwietniu 1900 roku w Warszawie przez firmę Grammophon. Wytwórnia Beka swoją pierwszą sesję wyjazdową zorganizowała w 1906 roku i skierowała ekipę właśnie do Warszawy. Latem 1907 roku firma Favorite urządziła sesję nagraniową we Lwowie, a zaraz potem w Warszawie. Wielkie zachodnie koncerty co jakiś czas wysyłały swoich techników do Warszawy i Lwowa, rzadziej do Poznania czy Krakowa.

W listopadzie 1913 roku miała miejsce pierwsza sesja nagraniowa w Katowicach. Zawitał tu technik wytwórni Grammophon, Franz Hampe (właśc. Georg Franz Hampe, 1879–1947), który zrealizował 52 nagrania. W sesji nagraniowej wzięło udział troje wokalistów: Kornel Musialik, Helena Musialik i Feliks Musialik. Niestety, o śpiewakach tych właściwie nic nie wiadomo. Wśród wykonawców był także Pantaleon Bronny. W dokumentacji, do jakiej dotarłem, widniało jedynie jego nazwisko, ale bez przypisanej roli. Z pomocą przychodzi jednak znajomość systemu numeracji stosowanego przez wytwórnię: inne numery nadawano nagraniom wokalnemu, inne instrumentalnym czy słownym. Dzięki temu wiemy, że nagrania Bronnego były nagraniami instrumentalnymi. Nie wiemy, na jakim instrumencie grał Pantaleon Bronny, ale ponieważ był kapelmistrzem jednej ze śląskich orkiestr, można przypuszczać, że był skrzypkiem. Ponadto powstało kilka nagrań w wykonaniu anonimowej Kapeli Górniczej.

Wśród pierwszych katowickich nagrań, dokonanych przez wytwórnię Grammophon, dominował repertuar liturgiczny: zarejestrowano dziesięć kolęd, sześć pieśni postnych, cztery pieśni wielkanocne oraz dziewięć pieśni maryjnych i innych kościelnych. Ponadto nagrano 14 pieśni regionalnych, pięć nagrań orkiestrowych i cztery nagrania instrumentalne wspomnianego Pantaleona Bronnego (wśród nich m.in. marsz sztygarów z opery *Faust* Gounoda). Spośród 52 nagrań dokonanych w Katowicach 51 ukazało się na płytach marki Zonophone (nieopublikowany pozostał *Walc na kiermasz* w wykonaniu Kapeli Górniczej).

Była to pierwsza i – jak się okazało – jedyna sesja nagraniowa zorganizowana w Katowicach. Wkrótce potem wybuchła I wojna światowa, a po odzyskaniu przez Polskę niepodległości cały przemysł fonograficzny musiał odbudować się z wojennych zniszczeń. W związku ze zmianą granic i powstaniem nowego państwa, uległ on (podobnie jak wiele innych gałęzi przemysłu) gruntownej reorganizacji. W latach międzywojennych zaprzestano wyjazdowych sesji nagraniowych, a wszystkie wytwórnie płytowe działały wyłącznie w Warszawie i to właśnie tam powstawały wszystkie polskie nagrania. Wśród płyt z lat 20-tych nagrań repertuaru śląskiego właściwie nie było, natomiast w bogatej ofercie fonograficznej lat 30-tych znalazły się także nieliczne nagrania o tym charakterze.

Pod koniec 1930 roku pierwszych takich nagrań dokonała Helena Reutt-Tymieniecka. Była to spikerka rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach, znana przede wszystkim z audycji dziecięcych, które prowadziła jako Ciocia Hala. Nagrała trzy ludowe piosenki śląskie: *Idzie Karolka do Gogolina*, *Wczora była niedzielniczka* i *Gnała pastereczka dolina*². W marcu 1932 roku Wytwórnia Syrena-Record

² Płyta Columbia DM 1340.

w serii płyt orkiestry harmonistów Kazimierza Englarda umieściła także nagranie *Trojaka*³, opisanego jako „śląski taniec ludowy”.

Kolejne nagrania śląskie powstały dopiero w kwietniu 1934 roku. Wytwórnia Syrena-Record nagrała *Hymn Powstańców Śląskich* (muzyka Tadeusza Salonego, słowa Emanuela Imieli) oraz marsz *Defilada Powstańców Śląskich* w wykonaniu Chóru Juranda i Orkiestry Wojskowej 21 pułku piechoty pod dyрекcją kapitana Stefana Szwarca. Nie były to jednak nagrania komercyjne. Ukazały się na okolicznościowej płycie⁴ wyprodukowanej na zlecenie Związku Powstańców Śląskich. Zapewne została przygotowana w związku ze zbliżającą się 15 rocznicą I powstania śląskiego.

W sierpniu 1936 roku Syrena wydała serię czterech płyt⁵ z ośmioma piosenkami śląskimi w opracowaniu Stefana Szlązaka – kompozytora i aktora bardzo zaangażowanego w promowanie śląskiego folkloru, a także jednego z założycieli Filharmonii Śląskiej w Katowicach. Wykonawcą wszystkich pieśni był tenor Franciszek Paccia, określany w prasie jako „artysta Opery Warszawskiej, znany odtwórca pieśni śląskich”. Nagrał wówczas piosenki: *Nie chciała robić, Boże, gdzie moja mamulka, Jarzębaty ptak, Boże najmilejszy, O Boże, co to za bieda, Jak ja ciebie dziócho nie dostanę, Czemuż ci mi, moja matko i Chłopek ci ja, chłopek*.

Na kolejne nagrania śląskie klientela musiała znów poczekać ponad dwa lata. W grudniu 1938 roku polska filia niemieckiej firmy Odeon nagrała *Hejże, nasze górskie strony i Trzysta buczków we dworze*⁶ w wykonaniu Chóru Zaremby. Był to kwartet wokalny prowadzony przez pochodzącego ze Śląska Alojzego Zarembę (1907–1982). Obie piosenki zostały opisane jako „piosenki z Zaolzia”.

Zaraz potem, w styczniu 1939 roku, Syrena-Record ponownie nagrała *Trojaka*⁷, tym razem w opracowaniu i wykonaniu Franciszka Bieńka, popularnego wykonawcy piosenek ludowych. Akompaniował mu harmonista Tadeusz Kozłowski, z którym wielokrotnie występował na antenie radiowej.

W kwietniu 1939 roku Odeon wydał płytę⁸ Swojskiej Kapeli pod dyрекcją Franciszka Ogrodnickiego. Znalazła się na niej wiązanka *Śląskie Tańce* w opracowaniu Ogrodnickiego oraz po raz kolejny *Trojak*. Były to ostatnie nagrania repertuaru śląskiego w dwudziestoleciu międzywojennym. Na skutek wybuchu II wojny światowej polska fonografia na kilka lat zamilkła – w Polsce nie powstawały w tym czasie żadne nowe nagrania.

Po zakończeniu działań wojennych funkcjonowały w Polsce cztery wytwórnie płytowe. Wśród nich była wytwórnia Gong, która początkowo mieściła się w Krakowie, jednak szybko (prawdopodobnie ok. 1947–1948 roku) przeniosła się do Katowic. Była to pierwsza działająca na Śląsku wytwórnia dokonująca własnych nagrań. W tamtym czasie jednym z ośrodków muzyki rozrywkowej na Śląsku była

³ Płyta Syrena-Electro 6895.

⁴ Płyta Syrena-Electro z nagrańiami o numerach 24763 i 24764.

⁵ Płyty Syrena-Electro 9699–9702.

⁶ Płyta Odeon O 271534.

⁷ Płyta Syrena-Electro 2186.

⁸ Płyta Odeon O 271574.

Rozgłośnia Śląska Polskiego Radia, która szybko stała się kuźnią talentów. Wśród nich był Jerzy Harald (1916–1965), kierownik Orkiestry Tanecznej, która wielokrotnie koncertowała na antenie radiowej, m.in. w popularnej audycji *Melodie świata*. Wytwórnia Gong zaprosiła na nagrania właśnie tę orkiestrę. Solistką była Kazimiera Kaliszewska, bodaj pierwsza polska wokalistka jazzowa. Nagrano wówczas serię piosenek, wśród których były m.in. znane standardy jazzowe jak *Sentimental Journey* czy *Symphony*. Technicznie płyty pozostawiały wiele do życzenia, jednak trzeba brać pod uwagę, że wytwórnia nie posiadała profesjonalnego studia, a nagrania powstawały w trudnych, niemal chałupniczych warunkach. Od strony artystycznej były one jednak bardzo ciekawe i stały na wysokim poziomie. Repertuar był międzynarodowy: Kazimiera Kaliszewska śpiewała refreny po polsku, po angielsku i po francusku.

Działalność wytwórni Gong była bardzo krótka. Na początku lat 50. w Polsce zlikwidowano tzw. „prywatną inicjatywę”: wszystkie prywatne przedsiębiorstwa zostały zlikwidowane lub upaństwowione. Gong został doszczętnie zniszczony. Podobno cały dobytek wytwórni, łącznie z zapasem wyprodukowanych płyt, został wyrzucony szuflami przez okna na podstawioną pod kamienicę ciężarówkę. Nie zachowała się żadna dokumentacja, dotychczas nie odnaleziono także żadnego katalogu tej marki, przez co nie wiadomo nawet, co dokładnie oferowała swoim klientom. Płyty Gongu należą do białych kruków na rynku kolekcjonerskim, a sama wytwórnia do dziś pozostaje jedną z największych zagadek w historii polskiej fonografii.

Od początku lat 50. monopolistą na polskim rynku fonograficznym została Muza – wytwórnia założona na bazie przedwojennej fabryki Polskie Zakłady Fonograficzne. Początkowo dokonywała nagrań wyłącznie w swoim studiu nagraniowym w Warszawie. W 1950 roku pojawił się tam nowy sprzęt: magnetofon. Dotychczas nagrań dokonywano na woskowych kliszach. Nagrywanie na taśmie magnetycznej wkrótce umożliwiło rejestrowanie nagrań także w innych miejscach, np. salach koncertowych. Zaczęto ponownie, podobnie jak przed I wojną światową, urządzać wyjazdowe sesje nagraniowe: technicy udawali się do innych miast, by tam realizować nagrania w wykonaniu lokalnych artystów i zespołów.

Już w 1950 roku na płytach pojawiły się nagrania Mieczysława Fogga z towarzyszeniem orkiestry jazzowej Jerzego Haralda. Nie udało mi się dotrzeć do dokumentacji tych nagrań, prawdopodobnie jednak były to wczesne próby półplaybacków: podkłady w wykonaniu orkiestry Haralda zapewne zostały nagrane w Katowicach, taśmy sprowadzono do Warszawy i partie wokalne Fogg mógł dośpiewać już w studiu Muzy.

W pierwszej połowie lat 50. w Katowicach powstawały nagrania tylko dwóch orkiestr, z których obie związane były z rozgłośnią śląską: Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia (NOSPR) oraz Orkiestry Tanecznej Jerzego Haralda. W tym okresie dyrektorem NOSPR-u był światowej sławy dyrygent Grzegorz Fitelberg, zaś jego asystentem Jan Krenz. W 1951 roku odbyła się obszerna sesja nagraniowa tej orkiestry. W większości nagrań dyrygował Fitelberg, jednak podczas trzech utworów (uwertur do oper *Leszek Biały* Olsnera, *Hrabina* Moniuszki

i *Calmora* Kurpińskiego) orkiestrą dyrygował Jan Krenz. W późniejszych latach to właśnie on częściej kierował orkiestrą podczas nagrań. W pojedynczych sesjach dyrygentami NOSPR-u byli także: Witold Lutosławski, Henryk Czyż oraz Witold Rowicki.

Kolejne rozrywkowe nagrania płytowe na Śląsku powstały w 1953 roku. Nagrano wtedy serię utworów tanecznych w wykonaniu zespołu instrumentalnego Jerzego Haralda. Zapewne cieszyły się one dużym zainteresowaniem, bo jeszcze w tym samym roku, w październiku i w listopadzie, urządzono kolejne dwie sesje nagraniowe, podczas których zarejestrowano utwory taneczne z udziałem solistów: Eryka Bronkowskiego (piccolo), Rajnolda Przybyły (puzon), Kazimierza Matusika (akordeon), Alojzego Szulca (klarnet) i Maksymiliana Rączki (wibrafon). Orkiestra Jerzego Haralda odznaczała się wyjątkowym brzmieniem, dzięki któremu trudno pomylić ją z którymkolwiek z innych zespołów instrumentalnych. Zasługą był skład instrumentów, choć akustyka katowickiego studia radiowego zapewne też nie pozostawała bez znaczenia. W protokole z przesłuchania nagrań utrwalonych podczas październikowej sesji odnotowano: „Przesłuchanie odbyło się z taśm magnetycznych nagranych w studio orkiestrowym Polskiego Radia w Stalinogrodzie⁹. Wobec płaskiego brzmienia orkiestry w ww. studio komisja proponuje, aby nagrania następne w Stalinogrodzie przerzucić do akustyczniejszej Sali Filharmonii Śląskiej”¹⁰. Do sugestii tej się nie zastosowano i choć nagrania symfoniczne realizowane były w Filharmonii, kolejne sesje orkiestry Jerzego Haralda nadal odbywały się w studiu radiowym.

W ostatnich dniach grudnia 1953 roku odbyła się kolejna sesja, w której po raz pierwszy brała udział Maria Koterbska – bijąca rekordy popularności piosenkarka, znana z audycji muzycznych Rozgłośni Śląskiej Polskiego Radia. Jej pierwsze nagrania płytowe to *Mój chłopiec* oraz *Wrocławska piosenka*. Obie piosenki okazały się hitami, więc w 1954 roku miały miejsce kolejne sesje Marii Koterbskiej i zespołu Jerzego Haralda. W jednej z nich towarzyszył jej zespół wokalny Wesoła Czwórka. Był to kwartet uczennic szkoły muzycznej w Rybniku w składzie: Ewa Jastrzębska, Edyta Kerner, Stefania Miketa i Irena Morawiec. Trzeba przyznać, że w połowie lat 50. Stalinogród był jedną z największych kuźni talentów w dziedzinie muzyki rozrywkowej. Poza orkiestrą Jerzego Haralda działała tu także orkiestra Waldemara Kazaneckiego, przyszłego znanego kompozytora muzyki filmowej. Z orkiestrą tą występowali: Natasza Zylska, Janusz Gniatkowski i Jan Danek, a więc najpopularniejsi obok Marii Koterbskiej piosenkarze tamtych lat. Początkowo nagrywali tylko dla radia, w 1956 roku ukazała się pierwsza płyta Nataszy Zylskiej, wkrótce potem nagrywać płyty zaczął także Janusz Gniatkowski.

W tym samym 1956 roku w Polsce pojawiła się nowinka techniczna: płyty długogrające. Niemal od samego początku rejestrowano na nich nagrania także w Stalinogrodzie. Czwarty wydany w Polsce longplay obejmował nagrania Mieczysława Fogga z zespołem Jerzego Haralda, z kolei szósty – nagrania Marii Koterbskiej i Wesołej Czwórki, także z zespołem Haralda.

⁹ Po śmierci Józefa Stalina Katowice przez kilka lat (od marca 1953 do października 1956 roku) nosiły nazwę Stalinogród.

¹⁰ Protokół z 2 października 1953 roku.

W 1956 roku w Katowicach miało miejsce również kilka sesji nagraniowych zespołów zagranicznych: Oktetu wokalnego Josepha Crawforda, zespołu Lorenzo Fullera oraz Zespołu Jazzowego Radia Czechosłowackiego pod dyрекcją Kamila Hali. Poza tym w 1956 roku powstało znacznie więcej nagrań muzyki poważnej niż w latach poprzednich. Poza NOSPR-em nagrań dokonywała także Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Śląskiej pod dyрекcją Zdzisława Górczyńskiego oraz Andrzeja Markowskiego.

2 maja 1957 roku w sali Filharmonii Śląskiej miała miejsce ostatnia w Katowicach sesja nagraniowa repertuaru rozrywkowego. Wziął w niej udział Zespół Dixielandowy Zygmunta Wicharego z udziałem solistki Elizabeth Charles. W tym okresie trudno już mówić o początkach fonografii – była ona już prężnie działającym przemysłem, dysponującym nowoczesnym sprzętem i wykwalifikowanymi kadrami. Płyty szelakowe, choć jeszcze produkowane, wychodziły już z użycia. Rozpoczęła się era winylowych płyt długogrających...

ANEKS

Dyskografia nagrań katowickich wytwórni Gramophone i Gong oraz lista katowickich sesji nagraniowych wytwórni Muza (później Polskie Nagrania) z lat 50. Numery poprzedzające tytuły to numery nagrań, tzw. numery matrycowe. Artyści wymienieni są poniżej, a w nawiasach podaję numery wykonywanych przez nich utworów.

Sesja nagraniowa wytwórni Grammophon

Listopad 1913

Nagrań dokonał Franz Hampe

- 16194l *Dzisiaj w Betlejem*. Kolęda
- 16195l *Narodził się Jezus Chrystus*. Kolęda
- 16196l *Pójdźmy wszyscy do stajenki*. Kolęda
- 16197l *Gwiazdeczko coś świeciła*. Kolęda
- 16198l *Niepojęte dary*. Kolęda
- 16199l *Tryumfy króla niebieskiego*. Kolęda
- 16200l *Wesoła noc*. Kolęda
- 16201l *Wesoła nowina*. Kolęda
- 16202l *Gdy ja sobie to rozważam*. Pieśń postna
- 16203l *Już cię żegnam*. Pieśń postna
- 16204l *Pamiętaj człowiecze*. Pieśń postna
- 16205l *Przystąpcie bliżej grzesznicy*. Pieśń postna
- 16206l *Rozpłyńcie się, łez krynice*. Pieśń postna
- 16207l *Zastanów się człowiecze*. Pieśń postna
- 16208l *A cóż z tą dzieciną*. Kolęda
- 16209l *Józefie, czego chcecie*. Kolęda

- 16210l *Alleluja! Żyw już jest. Pieśń wielkanocna*
 16211l *Raduj się, nieba Królowo. Pieśń wielkanocna*
 16212l *Złóżcie troski, żałujący. Pieśń wielkanocna*
 16213l *Zwycięzca śmierci. Pieśń wielkanocna*
 16214l *Szła dziewczeczka do laseczka*
 16215l *Zasiali górale owies. Trojak*
 16216l *Krakowiak*
 16217l *Ty rozbarski synu*
 16218l *O wiem ci ja dobrą rzecz*
 16219l *Kochajmy Pana*
 16220l *Twemu sercu cześć składajmy*
 16221l *Błogi czas nam teraz*
 16222l *Już od rana*
 16223l *Wspomnij, o Królowo miła*
 16224l *Królowej anielskiej śpiewajmy*
 16225l *Jazdem sobie Krakowianka*
 16226l *Polskie potpourri, cz. 1*
 16227l *Polskie potpourri, cz. 2*
 16228l *Świąteczny pochód*
 16229l *Marsz sztygarów z op. „Faust”*
 16230l *Ech, dalibóg powiem mamie*
 16231l *Uciekła mi przepióreczka. Pieśń ludowa*
 16232l *Moja żonka zachorowała*
 16233l *Malinowy laszek*
 16234l *W szczerym polu gruszka stoi*
 16235l *Za miasteczkiem, za dworeczkiem*
 16236l *Bytomski młoteczek*
 16237l *Na wiejskim weselu*
 16238l *Walc na Kiermasz*
 16239l *Gdy jestem w przyjaciół gronie*
 16240l *Józkowe urodziny*
 16241l *Rozbarskie chrzciny*
 16242l *Marsz górniczy*
 16243l *Śpiewa mi słowiczek*
 16244l *Karczmareczka nasza*
 16245l *Wycieczka. Polka*

Wykonawcy

- Kornel Musialik (16194l–16196l, 16198l–16201l, 16203l–16205l, 16207l,
 16209l–16213l, 16218l–16224l, 16230l, 16234l)
 Helena Musialik (16194l–16195l, 16201l, 16203l–16205l, 16209l, 16217l, 16225l,
 16233l)
 Feliks Musialik (16196l, 16199l–16202l, 16206l–16213l, 16219l–16224l,
 16231l–16233l, 16235l–16237l, 16239l–16244l)

Pantaleon Bronny (16226l–16229l)

Kapela górnicza (16214l–16216l, 16238l, 16245l)

**Sesja nagraniowa wytwórni Gong
[1947–1948]**

- 12025 *Gdy gra jazz* [Organ Grinder's Swing] (W. Hudson – M. Parish, I. Mills)
- 12026 *Sentimental Journey* (L. Brown, B. Homer – B. Green)
- 12027 *A ja nie mogę* [No can do] (N. Simon – Ch. Tobias)
- 12028 *Biały domek* [Chasing shadows] (A. Silver – B. Davis)
- 12029 *Symphony* (A. Alstone – K. Piechocka)
- 12030 *Rosie Indianka* [Rosie l'Indienne] (Al. Jacobs – R. Bernstein)
- 12031 *Nami-Nami* (J. Myrow, J. Mills, J. Redmond – M. Nicol)
- 12032 *Gdzie spotkałam cię* [Where Have We Meet Before?] (L. Prima – M. Parish, J. Klaer)
- 12033 *Mnie jest wszystko jedno* (J. Harald – Maciejka)
- 12034 *Mamo, ja chcę grać* [Mama, I Want To Make Rhythm] (W. Kent – J. Jerome, R. Byron)

Wykonawcy

Orkiestra taneczna Jerzego Haralda (12025–12034)

Kazimiera Kaliszewska – śpiew (12025–12034)

**Katowickie sesje nagraniowe wytwórni Muza
(późniejszego Przedsiębiorstwa Polskie Nagrania)**

Podaję datę i miejsce nagrania, następnie wykonawców biorących udział w sesji, a w nawiasach odpowiadające im numery nagrań. Ze względu na ograniczoną ilość miejsca nie podaję szczegółowej listy tytułów.

1950

Orkiestra Jazzowa Jerzego Haralda (1649–1654)

Mieczysław Fogg (1649–1654)

[Kwiecień–maj 1951]

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Grzegorza Fitelberga
(2063–2072)

Koniec 1951

Reżyser: K. Gawrońska

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Grzegorza Fitelberga
(2202–2215, 2220–2221, 2224–2232, 2235–2246)

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Jana Krenza (2216–2219,
2222–2223)

Eugenia Umińska – skrzypce (2210–2215, 2236–2240)

Maria Drewniakówna – śpiew (2220–2221, 2226)

27–29 grudnia 1952, Studio Polskiego Radia

Reżyser: Andrzej Fogg

Zespół Instrumentalny Jerzego Haralda (2517–2528)

2–4 października 1953, Studio Polskiego Radia

Reżyser: Zbigniew Turski

Orkiestra Jerzego Haralda (2790–2801)

Eryk Bronkowski – piccolo (2791)

Rajnold Przybyła – puzon (2792)

Kazimierz Matusik – akordeon (2793)

Alojzy Szulc – klarnet (2796, 2798)

Maksymilian Rączka – wibrafon (2797)

19–22 listopada 1953, Studio Polskiego Radia

Reżyser: Bronisław Hajn

Orkiestra Jerzego Haralda (2873–2884)

Kazimierz Matusik – akordeon (2883)

20–22 grudnia 1953, Filharmonia Śląska

Reżyser: Zbigniew Turski

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Jana Krenza (3064–3079)

Maksymilian Zimoląg – waltornia (3066–3069)

Paweł Bronkowski – flet (3070–3071)

Jurkiewicz – obój (3070–3071)

Alojzy Szulc – klarnet (3070–3071)

27–29 grudnia 1953, Studio Polskiego Radia

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński

Operator dźwięku: Tadeusz Nowak

Orkiestra taneczna Jerzego Haralda (3084–3093)

Kazimierz Matusik – akordeon (3084, 3089–3090)

Zygmunt Lason – skrzypce (3091)

Maria Koterbska – śpiew (3092–3093)

27–28 lutego 1954, Filharmonia Śląska

Reżyser: Antoni Karužas, Kazimierz Dobrzański
Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Jana Krenza (3170–3179)

28/29 marca 1954, Duże studio Polskiego Radia

Orkiestra taneczna Jerzego Haralda (3275–3277)

27–28 kwietnia 1954, Filharmonia Śląska

Reżyser: Antoni Karužas
Zbigniew Drzewiecki – fortepian

23–24 maja 1954, Studio Polskiego Radia

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Operator dźwięku: Tadeusz Nowak
Orkiestra Jerzego Haralda (3367–3372)
Maria Koterbska – śpiew (3367–3372)
Wesoła Czwórka – śpiew (3367–3372)

28–30 maja 1954, Studio Polskiego Radia

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Operator dźwięku: Tadeusz Nowak
Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia w Stalinogrodzie pod dyr. Jana Krenza (3403–3410)

30 maja 1954, Filharmonia Śląska

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
M. Szulc – klarnet
Karol Prozner – fortepian

2 lipca 1954, Duże studio Polskiego Radia

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Henryk Gola – trąbka
Karol Prozner – fortepian

27–30 grudnia 1954

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia w Stalinogrodzie pod dyr. Witolda Lutosławskiego (3736–3737)

31 października–2 listopada 1955, Duże studio Polskiego Radia

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński

Mała orkiestra taneczna Jerzego Haralda (3622–3625)

Włodzimierz Kotarba – śpiew (3624–3625)

Styczeń 1955

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński

Operator dźwięku: Tadeusz Nowak

Zespół Instrumentalny Jerzego Haralda (3750–3753)

Mieczysław Fogg – śpiew (3750–3753)

Styczeń 1955

Zespół Instrumentalny Jerzego Haralda (3763–3764)

Maria Koterbska – śpiew (3763–3764)

Przełom kwietnia i maja 1955

Zespół Instrumentalny Jerzego Haralda (3920–3922)

Maria Koterbska – śpiew (3920–3922)

Czerwiec 1955

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Jana Krenza (4012–4023)

Grudzień 1955

Chór Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej pod dyr. Karola Stryi (4512–4513)

Grudzień 1955

Wielka Orkiestra Symfoniczna Państwowej Filharmonii Śląskiej pod dyr. Witolda Rowickiego (4514–4521)

Grudzień 1955

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Grzegorza Fitelberga (4522–4525)

21 grudnia 1955, Filharmonia Śląska

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński

Operator dźwięku: Wojciech Piętowski

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Jana Krenza (4533–4538)

Styczeń 1956

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Jana Krenza (4566–4569)

7 lutego 1956, Studio WOSPR, wóz transmisyjny

Reżyser: Antoni Karužas

Operator dźwięku: Wojciech Piętowski

Oktet wokalny pod dyr. Josepha Crawforda (4728–4732)

6–7 lutego 1956

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński

Zespół Lorenzo Fullera (4745–4752)

Mary Young – śpiew (4745–4746)

Ned Wright – śpiew (4747, 4752)

Rhoda Boggs – śpiew (4748)

Estim Mignott – trąbka (4749)

Józef Attles – śpiew (4750–4751)

2–4 marca 1956, Studio Domu Muzyki

Reżyser: Janusz Urbański

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Jana Krenza (4812–4824)

16–19 marca 1956, Studio Domu Muzyki

Reżyser: Janusz Urbański

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Jana Krenza (4847, 4857–4858)

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Henryka Czyży (4848–4856)

7–30 marca 1956, Studio Polskiego Radia

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński

Operator dźwięku: Wojciech Piętowski

Orkiestra Taneczna Waldemara Kazaneckiego (4877–4885)

Natasza Zylska – śpiew (4882–4884)

10–13 maja 1956, Stalinogród

Reżyser: Janusz Urbański

Operator dźwięku: K. Gawrońska

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Witolda Rowickiego (4980–4992)

19–21 maja 1956

Reżyser: Janusz Urbański, operator dźwięku: K. Gawrońska
Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Witolda Rowickiego
(4997–5005)

28–31 maja 1956

Reżyser: Janusz Urbański
Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Zdzisława Górzyńskiego (5101–5115)

3 czerwca 1956, Filharmonia Śląska

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Operator dźwięku: Wojciech Piętowski
Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Śląskiej pod dyr. A. Markowskiego (5153–5157)

4 czerwca 1956, Filharmonia Śląska

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Operator dźwięku: Wojciech Piętowski
Orkiestra Taneczna Waldemara Kazaneckiego (5159–5162, 5275–5276)

22 czerwca 1956, Filharmonia Śląska

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Operator dźwięku: Wojciech Piętowski
Zespół Jazzowy Radia Czechosłowackiego pod dyr. Kamila Hali (5214–5220)
Blanka Klenova – śpiew (5217)

27 czerwca 1956, Filharmonia Śląska

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Regina Smendzianka – fortepian (5206–5209)
Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Śląskiej pod dyr. Karola Stryi (5206–5209)

Lipiec 1956

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Witolda Rowickiego
(5249–5257)

16 lipca 1956, Filharmonia Śląska

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński

Operator dźwięku: Wojciech Piętowski
Zespół Jazzowy Radia Czechosłowackiego pod dyr. Kamila Hali (5258–5267)

Lipiec 1956

Wielka Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia pod dyr. Jana Krenza (5268–5274)

16 września 1956, Filharmonia Śląska

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Operator dźwięku: Wojciech Piętowski
Orkiestra Taneczna Waldemara Kazaneckiego (5317–5322)
Zbigniew Kurtycz – śpiew (5317, 520–321)
Edward Urbańczyk – gitara elektryczna (5319, 5322)

20 grudnia 1956, Katowice

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Operator dźwięku: Wojciech Piętowski
Orkiestra taneczna Waldemara Kazaneckiego (5600–5611)
Maria Koterbska – śpiew (5602–5606)
Lidia Czarska – śpiew (5600, 5609–5611)
Edward Kluczka – śpiew (5607–5608)

30–31 marca 1957, Filharmonia Śląska

Orkiestra Taneczna Waldemara Kazaneckiego (5837–5842)
Zbigniew Kurtycz – śpiew (5837–5839)
Lidia Czarska – śpiew (5840)

12 kwietnia 1957, Filharmonia Śląska

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Operator dźwięku: Wojciech Piętowski
Orkiestra Taneczna Waldemara Kazaneckiego (5892–5896)
Edward Kluczka – śpiew (5893, 5896)
Zbigniew Kurtycz – śpiew (5892)
Lidia Czarska – śpiew (5894–5895)

2 maja 1957, Filharmonia Śląska

Reżyser: Kazimierz Dobrzyński
Operator dźwięku: Wojciech Piętowski
Zespół Dixielandowy Zygmunta Wicharego (5994–6000)
Elizabeth Charles – śpiew (5997–6000)

The Beginnings of Phonography in Katowice

Summary

The author outlines the history of phonography in Silesia beginning in 1907, when the Allegro-Record company was founded in Katowice. The article highlights some of the earliest recordings of Polish repertoire produced in Silesia and mentions recording sessions organized by international corporations. It examines the operation of the phonographic industry during the interwar period and after World War II (noting that no recordings were made in Poland during the war). The analysis concludes in 1957, when shellac records were replaced by vinyl LP records.

Keywords

Silesia, Katowice, phonography, gramophone record, record company

Die Anfänge der Phonographie in Kattowitz

Zusammenfassung

Der Autor stellt die Geschichte der Phonographie in Schlesien seit 1907 dar, als in Kattowitz die Plattenfirma Allegro-Record gegründet wurde. Er zitiert die ältesten Aufnahmen des polnischen Repertoires, die in Schlesien gemacht wurden, und erwähnt von internationalen Unternehmen organisierte Aufnahmesitzungen. Es geht um die Funktionsweise der Phonografieindustrie in der Zwischenkriegszeit und nach dem Zweiten Weltkrieg (während des Krieges wurden in Polen keine Aufnahmen gemacht) und endet mit dem Jahr 1957, als Schellackplatten bereits durch Vinyl-Langspielplatten ersetzt wurden.

Schlüsselwörter

Schlesien, Kattowitz, Phonographie, Schallplatte, Schallplattenfirma